

Lietuviški ir litvakiški pėdsakai Brazilijoje

Saulė RASICKIENĖ

Gegužės 25-27 dienomis San Paule vyko Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtas Lietuvos festivalis „Labas!“. Tai pirmas tokio pobūdžio lietuviškas renginys Brazilijoje, sukviets lietuvius ir Lietuvos draugus į Emos Klabin fondo muziejų.

Šventės vieta pasirinkta neatsitiktinai. Litvakų kilmės Ema Klabin (1907-1994) – žymi Brazilijos kolekcionierė, filantropė. Lietuvoje gimę jos tėvai į Braziliją atvyko XIX a. pabaigoje. Šis renginys yra Klabin šeimos duoklė savo lietuviškomis šaknims, o kartu ir noras San Paului pristatyti iki šiol ne visiems žinomą šeimos istorijos puslapį.

Litvakų tema taip ryškiai Brazilijoje pristatyta pirmą kartą. Per kelias renginio dienas muziejų aplankė rekordinis – 1,2 tūkst. – lankytojų skaičius, tarp kurių buvo ir tarptautinės šlovės sulaukę lietuvių kilmės gatvės meno kūrėjai dvyniai Otávio ir Gustavo Pandolfo (Os Gemêos).

Festivalio atidaryme susirinkusiuosius sveikino Emos Klabin fondo prezidentas, buvęs Brazilijos užsienio reikalų ministras, litvakų kilmės dr. Celso Lafer ir Lietuvos Respublikos generalinė konsulė San Paule Laura Tupe, vėliau lankytojus pakvietusi pokalbio apie šiuolaikinę Lietuvą, apie esminius valstybės ir tautos formavimosi akibrokštus bei esamas Lietuvos geografines, kultūrinės, socialines, politines ir ekonomines koordinatas.

Iš Lietuvos atvykusi Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus direktoriaus pavaduotoja dr. Kamilė Rupeikaitė pristatė specialiai šiam renginiui sukurtą foto

parodą „Akimirkos. Iš Lietuvos žydų gyvenimo“, kurioje, visų nuostabai, Vilniaus arba Kauno gete rasta iš San Paulo atsiųsta šio miesto nuotrauka buvo atspindėtas tarpukaryje Lietuvoje gyvenusių žydų ryšys su Brazilija. Paroda Emos Klabin muziejuje bus eksponuojama iki birželio 27 d., paskui ji keliaus į kitas San Paulo, didžiausio Pietų Amerikoje miesto, erdves. Viešnia iš Lietuvos atidarymo svečius supažindino su Lietuvoje kuriamo Litvakų kultūros ir tapatybės muziejaus projektu.

Lietuvių kalbą tyrinėjančio ir nuoširdžiai ja besišauginčio Brazilijos lingvisto Ricardo Xavier paskaitos klausytojai turėjo progą įsitikinti lietuvių kalbos panašumu į kitas indoeuropiečių kalbas bei išgirsti įdomių mokslininko išvalgų apie lietuvių kalbos vertę.

Rašytojas, istorikas, kultūros geografas dr. Laimonas Briedis, į festivalį atvykęs pristatyti savo knygos „Vilnius: City of Strangers“, sveikino renginio organizatorių siekį pristatyti litvakišką Lietuvos istorijos pusę šalia tradicinių lietuviybės formų.

Lietuva doc. L. Briedžiui visuomet buvo daugiau nei lietuviai. O būtent litvakų kultūra gali būti ne tik Lietuvos įvaizdžio dalimi, bet ir vienas iš labai vertingų kanalų pažinti ir suvokti Lietuvą. Doc. L. Briedis drąsina Lietuvą matyti platesniame kontekste – ją apčiuopti per skirtingų kultūrinių patirčių integraciją ir asimiliaciją. Bet koks bandymas išgryninti ir susiaurinti lietuviybės sąvoką, autoriaus įsitikinimu, ją savaimė skurdina.

Autoriaus įsitikinimu, išėivijoje trūksta Lietuvos suvokimo ne per simbolius. Tačiau tai lemia įvairios priežastys. Norint suvokti Lietuvą giliau ir platesniame kontekste, reikalingas gyvas kontaktas su ja. Tai, deja, ne visoms bendruomenėms pasiekiamas tikslas. Geografinis nutolimas ir šiais laikais išlieka svarbi kliūtis gyvajai patirčiai su protėvių žeme. O su kiekviena jaunesne karta neįpraktikuojamas ryšys su Lietuva neišvengiamai silpnėja.

Tačiau lietuvių bendruomenės gyvenimas palieka unikalių žymų užsienio šalyse. Jas reikia atpažinti ir prikelti naujam gyvenimui, išnaudojant ne tik Lietuvos ir Europos Sąjungos kultūros paveldui skirtas programas, bet ir pritraukiant vietos valdžios dėmesį bei rūpestį. Viena tokių unikalių žymų Brazilijoje, pasak doc. L. Briedžio, yra Atibajoje, šalia San Paulo, esantis sodybų kompleksas „Lituanika“.

Turime mokytis įprasinti lietuviškumą ne per siaurą lietuviybės refleksą, bet per platų užmojį – ką lietuviybė ir lietuviškumas, pavyzdžiui, Brazilijoje gali duoti

pačiai Brazilijai, ką gali duoti pasauliui.

Keičiantis kartoms lietuviškose bendruomenėse, kuriose iki šiol stipriausiai juntamas buvo lietuviškos šeimos elementas (lietuviška šeima buvo lietuviybės praktikavimo ir suvokimo centras), neišvengiamai keisis ir lietuviybės praktikavimo principai. Tačiau doc. L. Briedis darsyk grįžta prie minėtos minties – grynos lietuviybės ieškoti nereikia. Taip pat kaip nebūtina lietuviybės sieti su bendruomeniškumu. Kai kam individualus ryšys su Lietuva gali atrodyti visavertiškesnė ir energingesnė sąlyčio su tėvų žeme forma.

Pirmasis Lietuvos festivalis „Labas!“ baigėsi, bet paliko puikių minčių pamąstymams apie tolimesnius lietuviybės kelius Brazilijoje. Daugelį, o ypač iš

Lietuvos atvykusius svečius, nustebino rasti matomi ir reikšmingi litvakų pėdsakai Brazilijoje. K. Rupeikaitė lankėsi įvairiose reikšmingose žydų kultūros erdvėse – klube „Hebraika“, kur vėliau numatoma eksponuoti parodą „Akimirkos. Iš Lietuvos žydų istorijos“, iš Vilniaus kilusio žymiausio Brazilijos modernisto Lasaro Segallo muziejuje, kur aptarė galimybes surengti Segallo darbų parodą Lietuvoje ir keistis muziejų fonduose saugomais dokumentais, taip pat susitiko su kuriama San Paulo žydų muziejaus archyvo darbuotojais, lankėsi Žydų imigracijos memoriale, kuris įrengtas seniausioje San Paulo Kehilat Israel sinagogoje. Visų susitikimų metu sutarta dėl bendradarbiavimo, kas leidžia manyti, jog pasibaigęs, tačiau kitais metais būtinai sugrįšiantis festivalis yra naujų darbų Brazilijoje Lietuvos kryptimi pradžia.

Straipsnis spausdintas žurnalo „Pasaulio lietuvis“ 2018 m. birželio-liepos numeryje 6-7/568.

Mielai pasidalysime žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.